Економічний вплив прямих іноземних інвестицій в Україні
- Основні висновки -

Девід Заха, Віталій Кравчук, Роберт Кірхнер

Берлін/Київ, Квітень 2018

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group / Berlin Economics

Зміст

1. Вступ
2. Джерела даних та визначення
3. Обсяг ПІІ в Україні
4. Економічний вплив підприємств із ПІІ
   4.1 Економіка загалом
   4.2 Аналіз впливу на окремі галузі
5. Висновки

Додаток

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics

1. Вступ

- Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) можуть відігравати важливу роль для України
  - Покращення доступу до капіталу: вищі капітальні інвестиції
  - Підвищення продуктивності: Ноу-хау та зв'язки інвесторів, часто транснаціональних компаній

Метою цієї аналітичної записки та пов'язаного з нею більш детального аналітичного дослідження є:

- Внесок для кращого розуміння наявних ПІІ в Україні (розділ 3)
  - Розмір, динаміка та структура ПІІ в економіці України
- Аналіз економічного впливу ПІІ в Україні
  - Більший розмір та вища продуктивність підприємств із ПІІ порівняно з підприємствами без ПІІ
  - Загалом (розділ 4) та за галузями економіки (розділ 5)

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics

2. Джерела даних та визначення

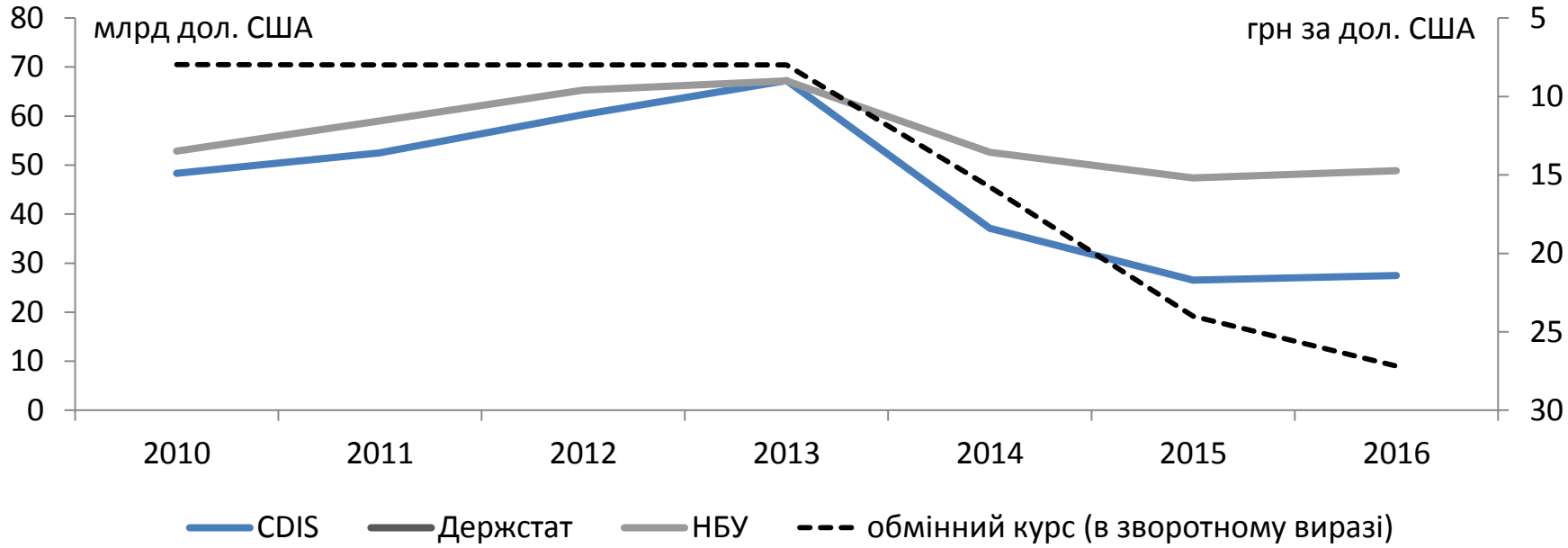
- Звичайне визначення ПІІ: *Тривала участь іноземного інвестора в підприємстві: довгострокові взаємини між підприємством та інвестором та значний вплив інвестора на підприємство через частку власності в 10% та більше* (короткий виклад еталонного визначення ОЕСР прямих іноземних інвестицій, BMD4)

- ПІІ – це не обов'язково капітальні інвестиції в економічному розумінні
  - ПІІ "brownfield": покупка існуючого підприємства – капітальні інвестиції відсутні
  - ПІІ "greenfield": заснування нового підприємства – капітальні інвестиції

- Три набори даних для аналізу обсягу ПІІ
  - Три набори, усі на основі даних, що збираються Держстатом
  - Дані про обсяг ПІІ Держстату, НБУ та показники, підготовані Держстатом, для скоординованого обстеження прямих інвестицій МВФ (CDIS)
  - Дані CDIS МВФ найкраще відображають існуючу вартість активів прямих іноземних інвесторів в Україні
- Структурні дані Держстату для аналізу економічного впливу
  - Дані лише для нефінансових корпорацій
  - Показує додану вартість, зайнятість та інші показники підприємств із ПІІ та підприємств без ПІІ

3. Динаміка обсягу ПІІ в Україні

Валовий обсяг ПІІ в Україну в 2010-2016 роках

Джерела: НБУ, Держстат, Скоординоване обстеження ПІІ МВФ (CDIS)
Примітка: значення на кінець року

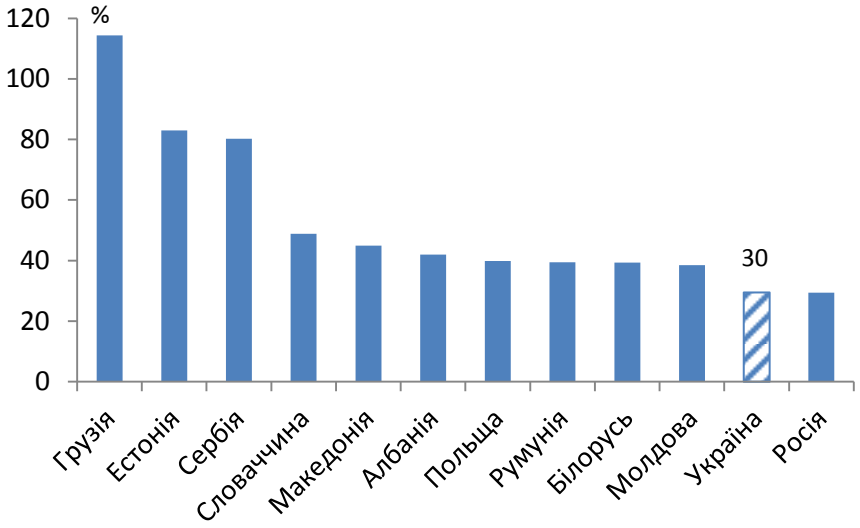
- Різке падіння обсягу ПІІ у 2013 - 2016 роках
- Причини падіння: Вплив обмінного курсу, переоцінка активів
- Значення показників CDIS точніше, оскільки використовується ширше визначення капіталу для оцінки вартості інвестицій у підприємства, для яких відсутній біржовий курс
- Дані Держстату, НБУ, насамперед, відображають знецінення гривні

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics

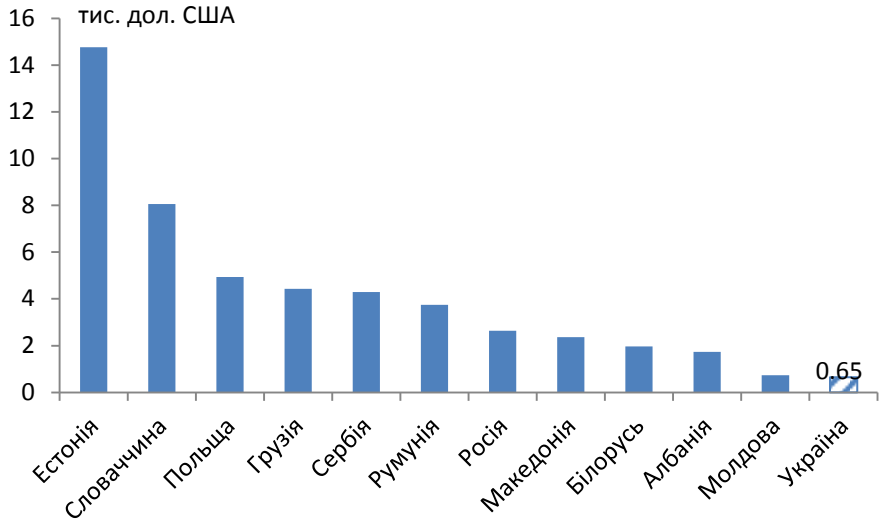
ПІІ в Україні: Міжнародне порівняння

ПІІ по відношенню до ВВП у 2016 році

Джерело: МВФ (CDIS, WEO)

ПІІ на особу у 2016 році

Джерело: МВФ (CDIS, WEO)

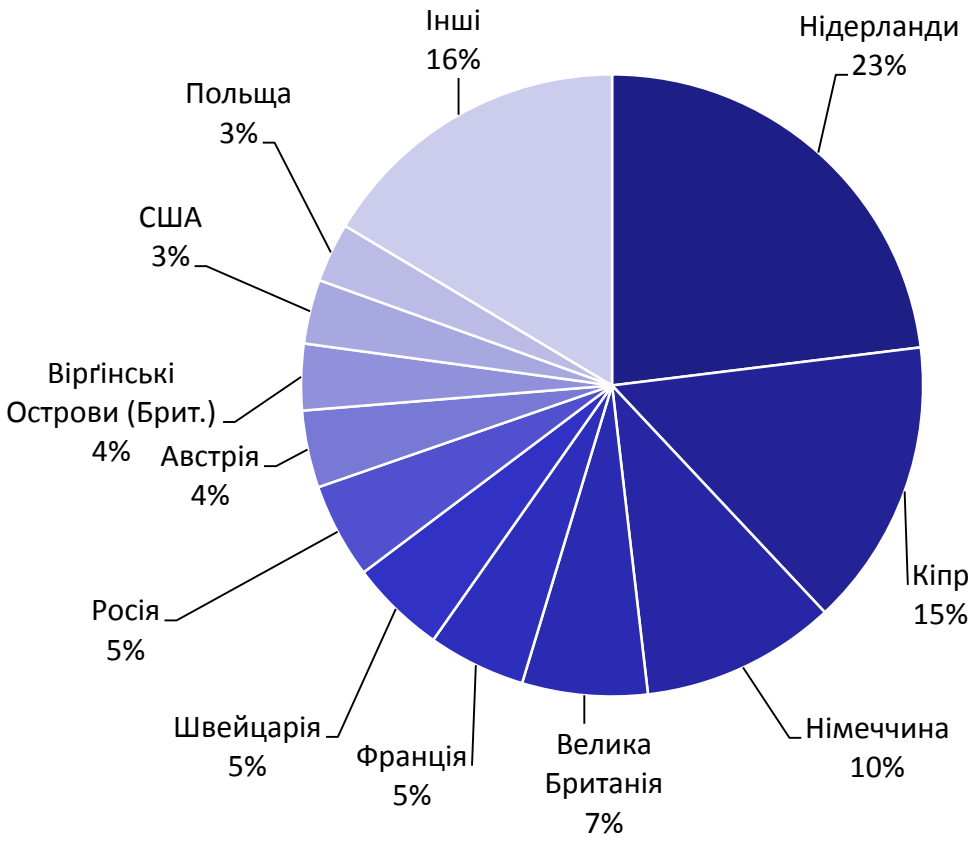
- Україна відстає від подібних країн як за співвідношенням ПІІ до ВВП, так і за ПІІ на особу
- На рівень ПІІ на особу дещо вплинуло знецінення гривні
- Обидва індикатори чітко показують, що Україна не надто успішно залучала ПІІ в минулому

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics

ПІІ в Україні: країни походження

ПІІ за країнами походження у 2016 році

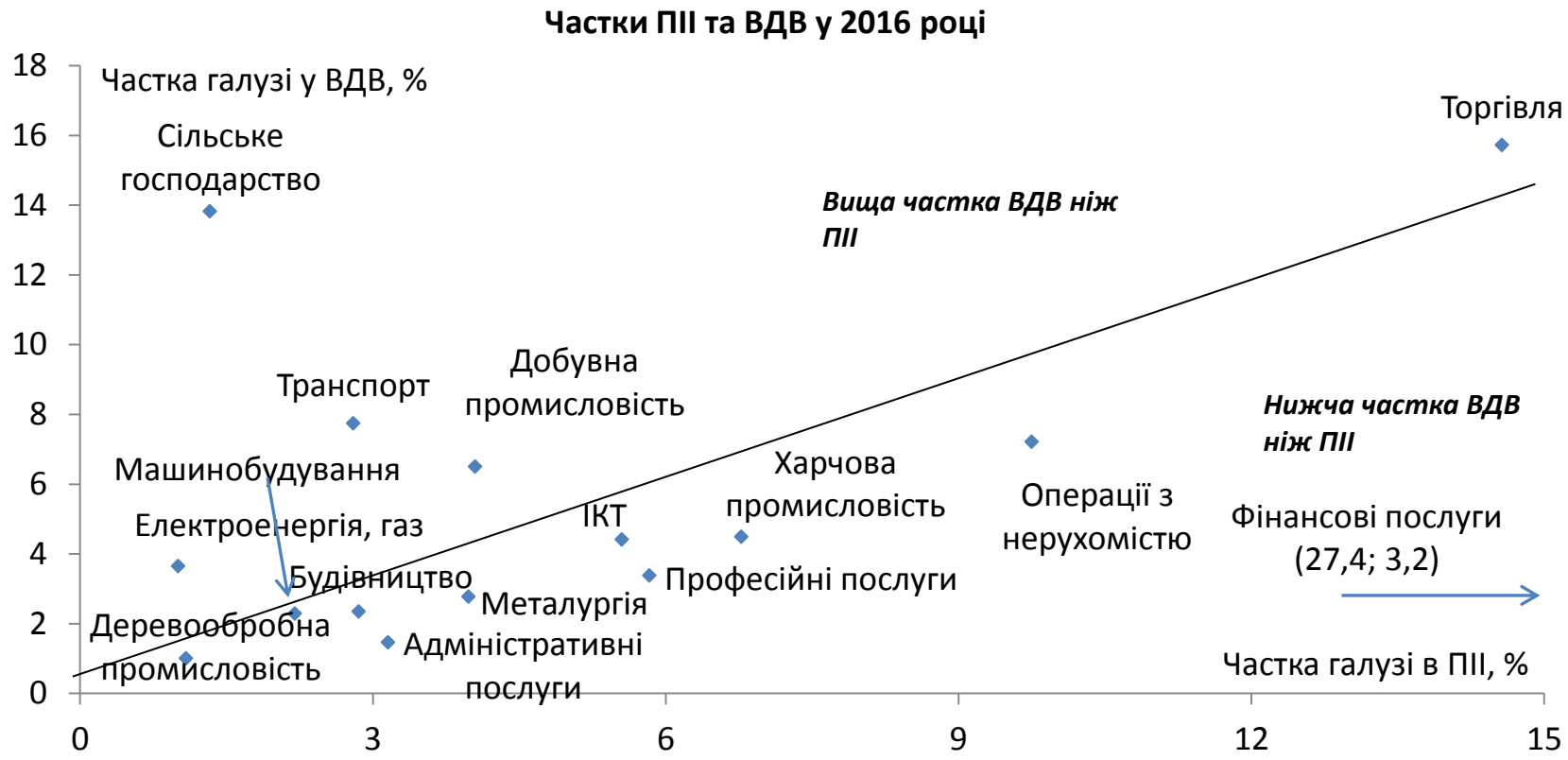
Джерело: МВФ (CDIS)

- Дані відображають країну-безпосереднього інвестора, а не місцезнаходження кінцевого власника
- Велика роль фінансових центрів (Нідерланди, Кіпр, Швейцарія, Вірґінські острови)
- Великі країни ЄС (Німеччина, Британія, Франція) мають порівняно невелику частку
- Кіпр був найбільшим джерелом ПІІ, але обсяг ПІІ суттєво зменшився після 2013 року
- Частково через великі інвестиції у фінансовий сектор
- У ПІІ з фінансових центрів імовірно є значна частка кругових інвестицій

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics

ПІІ в Україні: Частки ПІІ та ВДВ за галузями

Джерело: Держстат

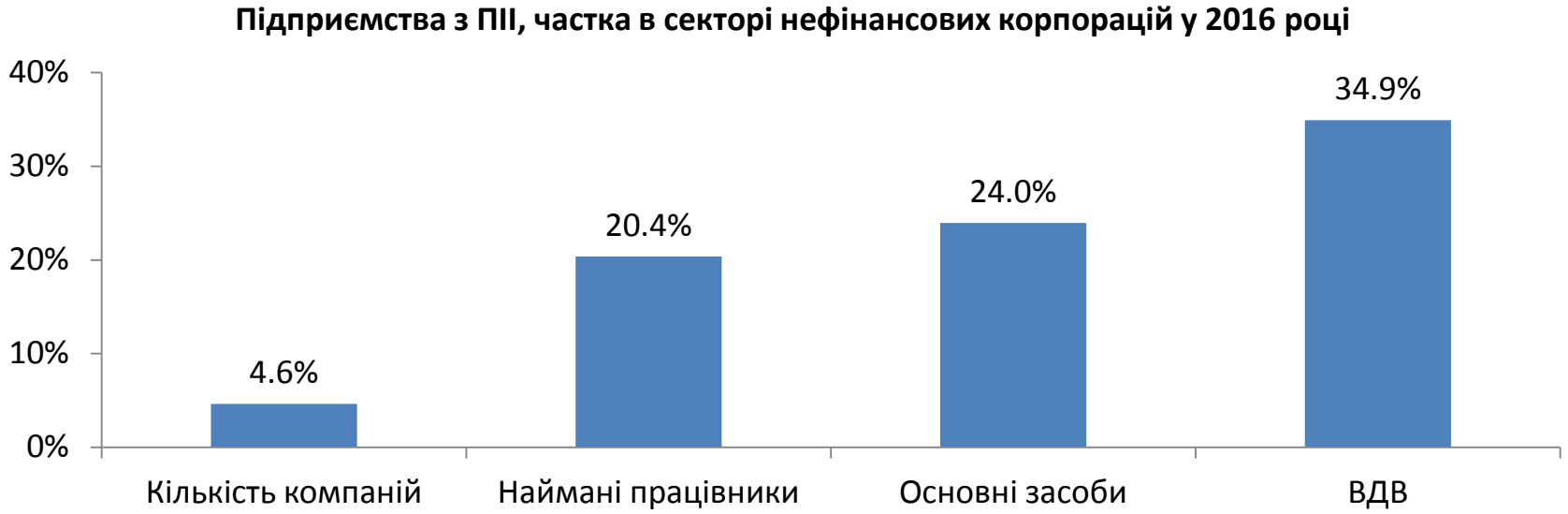
Примітка: лише ПІІ в акціонерний капітал

- Галузі з найбільшими частками ПІІ: Фінансові послуги, торгівля, операції з нерухомим майном, харчова промисловість
- Частка фінансових послуг у ПІІ значно більша, ніж у ВДВ
- Нижча частка ПІІ ніж ВДВ у сільському господарстві, транспорті та добувній промисловості

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics

4.1 Економічний вплив компаній із ПІІ: економіка в цілому

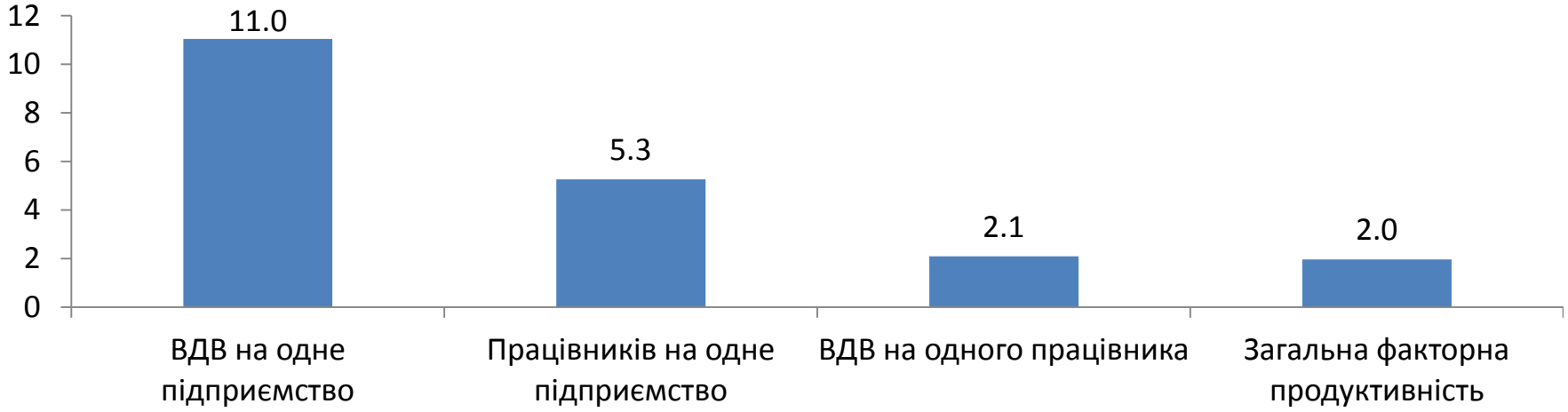

Джерело: власні розрахунки на основі даних Держстату

- 14 тис. підприємств із ПІІ з 301 тис. підприємств усього
- Отже, ці 4,6% підприємств
  - мають 20,4% найманих працівників
  - виробляють 34,9% від ВДВ
- Підприємства з ПІІ видаються більшими та/або продуктивнішими, ніж підприємства без ПІІ

Підприємства з ПІІ порівняно з підприємствами без ПІІ

Співвідношення показників підприємств із ПІІ та без ПІІ у 2016 році

Джерело: власні розрахунки на основі даних Держстату
Примітка: "Співвідношення показників" розраховане як значення для підприємств з ПІІ розділене на значення для підприємств без ПІІ

- Справді, **підприємства з ПІІ більші та продуктивніші за підприємства без ПІІ**
  - Більший розмір підприємства (11 * ВДВ, 5,3 * кількість працівників)
  - Вища продуктивність працівників та вища загальна факторна продуктивність вказують на те, що вони створюють більше доданої вартості з однакового обсягу праці та капіталу
- Причини:
  - Кращий доступ до капіталу, іноземні інвестиції в більші підприємства
  - Але також грає роль ноу-хау, мережі постачальників та споживачів. міжнародних інвесторів (в тому числі транснаціональних компаній)

Вплив підприємств із ПІІ: прибутковість та соціальні внески

Прибутки, збитки та соціальні внески підприємств із ПІІ у 2016 році

	Всі підприємства	Підприємства з ПІІ	Підприємства без ПІІ
Частка прибуткових підприємств, %	73	53	74
Прибутки прибуткових підприємств, млрд грн	432,9	134,1	298,8
Збитки збиткових підприємств, млрд грн	362,8	174,6	188,2
Фінансовий результат до оподаткування, млрд грн	70,1	-40,5	110,6
Соціальні внески, млрд грн	74,9	21,5	53,3

Джерело: власні розрахунки на основі даних Держстату

- У 2016 році більша частка підприємств із ПІІ мала збитки, ніж підприємств без ПІІ
- Фінансовий результат до оподаткування підприємств із ПІІ: збитки 40,5 млрд грн
- Загальні прибутки підприємств без ПІІ - 110,6 млрд грн
- Більшість збитків підприємств із ПІІ зосереджені в кількох галузях економіки: операції з нерухомістю (20,9 млрд грн), хімічна промисловість (16,1 млрд грн), будівництво (5,2 млрд грн)
- Можливо, пов’язано з круговими інвестиціями, вилученням прибутку закордон

4.2 Аналіз галузевого впливу: ВДВ підприємств із ПІІ

ВДВ підприємств із ПІІ за галузями економіки у 2016 році

Джерело: власні розрахунки на основі даних Держстату

- Примітка: Фінансовий сектор вилучений з аналізу (лише нефінансові корпорації)
- Велика ВДВ підприємств із ПІІ в таких галузях:
  - Торгівля (найбільший обсяг ПІІ)
  - Добувна промисловість та металургія
  - Харчова промисловість
  - Інформація та телекомунікації (ІКТ)
- Деякі важливі галузі (сільське господарство, машинобудування) недостатньо представлені
- **Висновок:**
  - ВДВ підприємств із ПІІ лише частково відображає структуру економіки

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics

Аналіз галузевого впливу: частки підприємств із ПІІ у ВДВ

ВДВ підприємств із ПІІ, % від загалом у галузі у 2016 році

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату

- Виробництво коксу та нафтопродуктів: виняток через високі збитки підприємств без ПІІ, до того ж 2016 рік, скоріш за все, далекий від норми
- Велика частка в харчовій промисловості, ІКТ, металургії та добувній промисловості
- Помірна частка в торгівлі, операціях із нерухомістю
- Дуже низька частка в сільському господарстві може бути пов’язана з тим, що сільськогосподарські підприємства контролюються через трейдерів

Висновок

- Дуже нерівномірний розподіл частки ВДВ підприємств із ПІІ

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics

Аналіз галузевого впливу: різниця в розмірах підприємства

Співвідношення ВДВ/підприємство для підприємств із ПІІ та без ПІІ у 2016 році

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату

- Підприємства з ПІІ більші у вимірі ВДВ/на одне підприємство в усіх галузях економіки
- Особливо велика різниця:
  - Харчова промисловість (підприємства з ПІІ мали в 33,4 раза більшу ВДВ у розрахунку на одне підприємство, ніж підприємства без ПІІ)
  - ІКТ (26,9 х ВДВ)
  - Металургія (22,5 х ВДВ)

Висновок:

- Підприємства з ПІІ більші за підприємства без ПІІ незалежно від галузі економіки

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics

Аналіз галузевого впливу: різниця в продуктивності праці

Співвідношення ВДВ/працівника для підприємств із ПІІ та без ПІІ у 2016 році

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату

- Вища продуктивність праці підприємств із ПІІ порівняно з підприємствами без ПІІ у 21 з 27 галузей економіки
- Суттєво вища продуктивність праці в
  - Харчовій промисловості (у 7,7 раза вища)
  - ІКТ (в 7,4 раза вища)
- Помірна перевага щодо продуктивності праці в торгівлі, металургії
- Відсутня перевага щодо продуктивності в добувній промисловості, машинобудуванні

Висновок:

- Вища продуктивність підприємств із ПІІ в харчовій промисловості, ІКТ
- Відсутні переваги у важкій промисловості

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics

Аналіз галузевого впливу: різниця в загальній факторній продуктивності

Співвідношення загальної факторної продуктивності у 2016 році

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату

- Різниця в загальній факторній продуктивності показує, чи справді підприємства з ПІІ більш продуктивні
- Особливо велика різниця для харчової промисловості, ІКТ
- Помірно позитивна різниця для операцій із нерухомістю, будівництва, торгівлі
- Відсутня або від'ємна різниця для важкої промисловості
  - Висока якість підприємств без ПІІ (переваги внутрішніх виробників у цих галузях)
  - Викривлення через кругові ПІІ

Висновки

- Вища продуктивність підприємств із ПІІ в харчовій промисловості та ІКТ
- Перевага відсутня у важкій промисловості

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics

6. Висновки

Аналіз обсягу ПІІ

- Україна залучила менше ПІІ, ніж аналогічні країни
- Зменшення обсягу ПІІ у 2013 - 2016 роках відображає знецінення гривні та труднощі в економіці
- ПІІ в Україні зосереджені у фінансовому секторі, торгівлі, операціях із нерухомістю, харчовій промисловості та ІКТ
- Багато ПІІ надійшло з фінансових центрів, імовірно значна частка кругових ПІІ

Економічний вплив ПІІ

- Підприємства з ПІІ роблять значний внесок в українську економіку
- Серед нефінансових корпорацій підприємства з ПІІ становлять 4,6% від загальної кількості підприємств, але вони мають 20,4% усіх працівників та створюють 34,9% загального ВДВ нефінансових корпорацій
  - Підприємства з ПІІ більші за розміром: у середньому підприємство з ПІІ створює в 11 разів більше ВДВ та має в 5,3 раза більше працівників
  - Підприємства з ПІІ більш продуктивні: середня продуктивність праці в 2,1 раза більша, загальна факторна продуктивність удвічі більша, зарплати вищі
- Підприємства з ПІІ мають значно вищу продуктивність в ІКТ, харчовій промисловості
- Підприємства з ПІІ не мають переваги в продуктивності у важкій промисловості, сільському господарстві

Контактна інформація

Девід Заха
saha@berlin-economics.com
Віталій Кравчук
kravchuk@ier.kiev.ua
Роберт Кірхнер
kirchner@berlin-economics.com

German Advisory Group
c/o BE Berlin Economics GmbH
Schillerstraße 59, 10627 Berlin
Tel: +49 30 / 20 61 34 64 0
www.beratergruppe-ukraine.de
Twitter: @BerlinEconomics
Facebook: @BE.Berlin.Economics

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

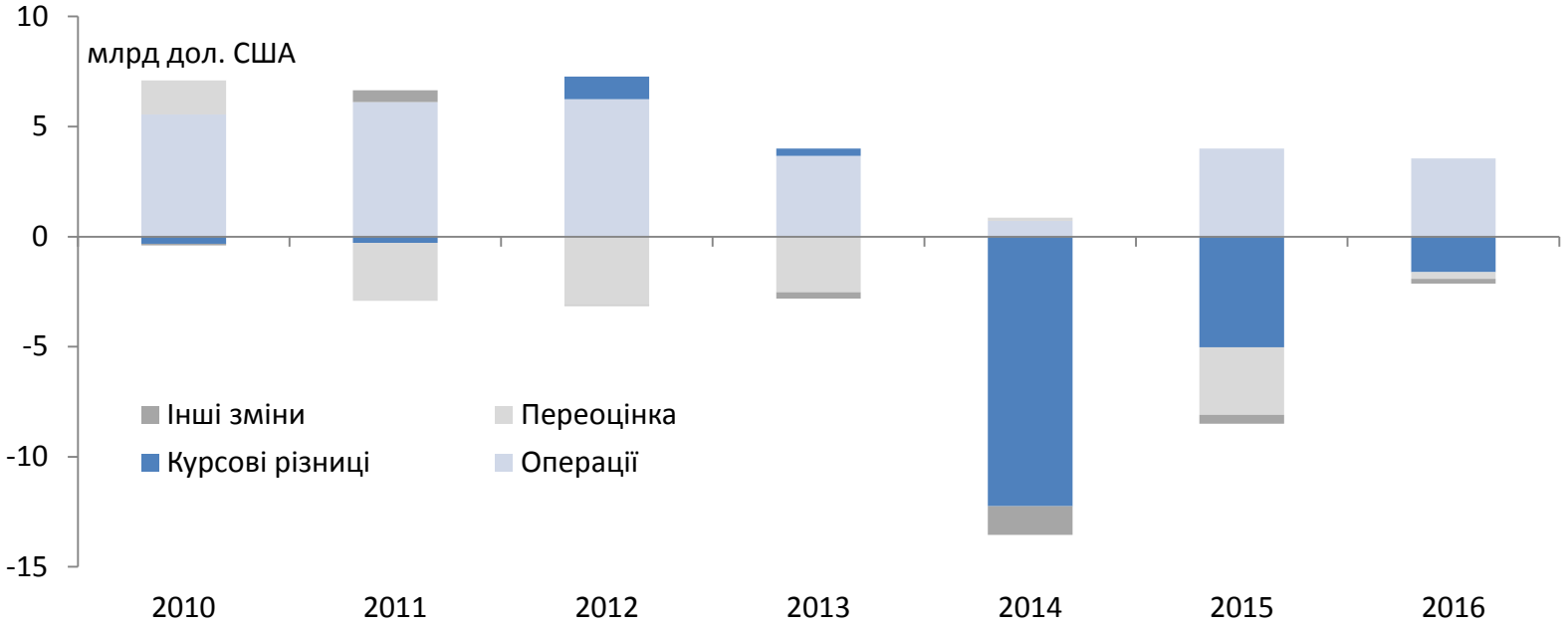
© German Advisory Group / Berlin Economics

Додаток 1:
Порівняння покриття та методології джерел даних

	Держстат	НБУ	CDIS МВФ
Відмінність від даних Держстату (первинного джерела)	-	Додатково враховується ПІІ в нерухомість	• Багатостороннє обстеження • Інша методологія оцінки
Розподіл за країнами походження	Так, але лише для ПІІ в акціонерний капітал	Ні	Так
Розподіл за галузями економіки	Так, але лише для ПІІ в акціонерний капітал	Ні	Ні
Оцінка інвестицій в акції з біржовим курсом	Market capitalisation	Market capitalisation	Market capitalisation
Оцінка інших інвестицій в капітал	Статутний капітал	Статутний капітал	Статутний капітал та нерозподілені доходи

Додаток 2:
Причини різкого зменшення обсягу ПІІ у 2013 - 2016 рр.

Розподіл змін обсягу ПІІ у 2010 - 2016 роках

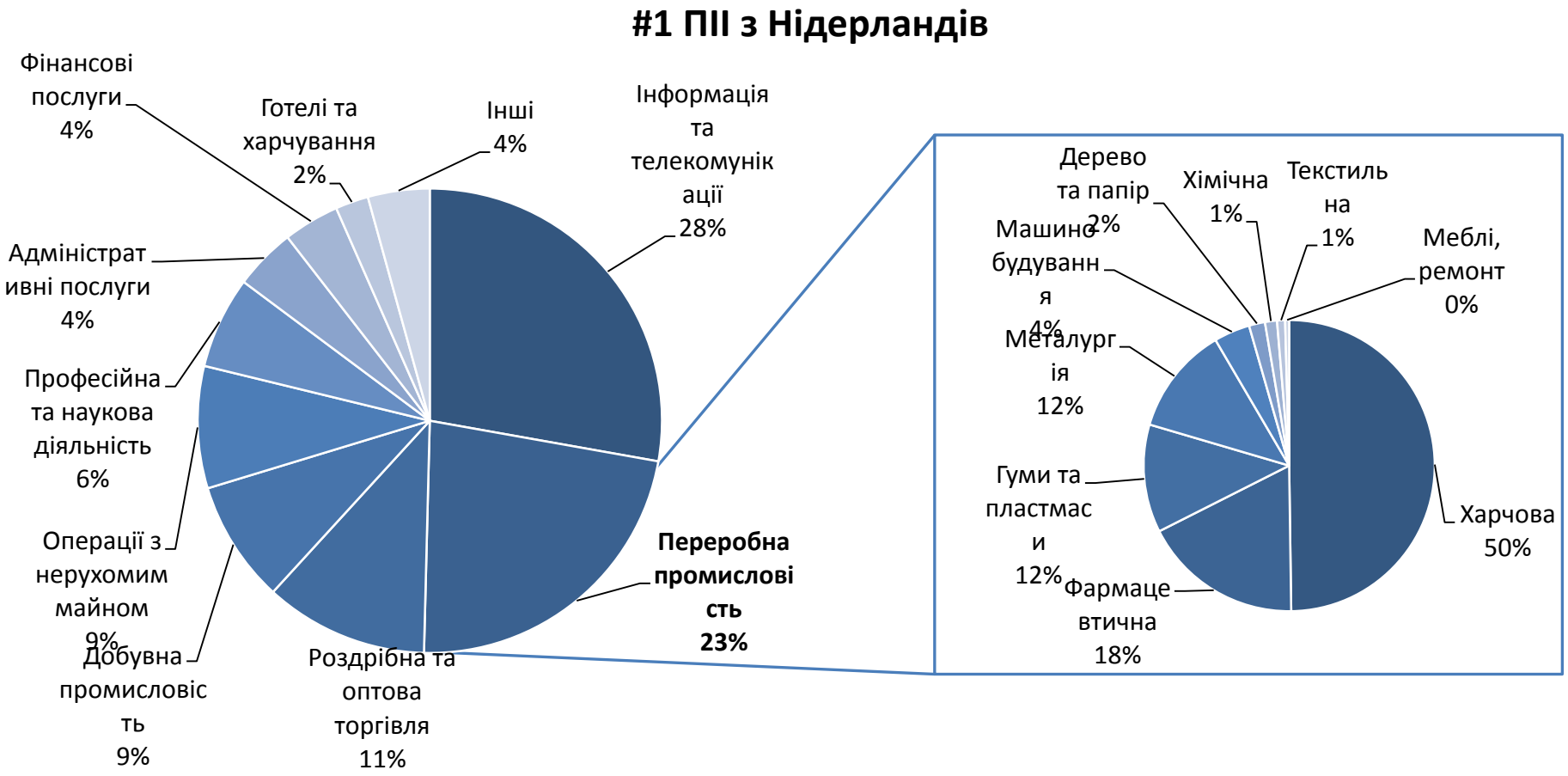
Джерело: НБУ

- Курсові різниці – основна причина різкого падіння обсягу ПІІ
- Переоцінка (падіння вартості через кризу) на 3.1 млрд дол. США у 2015 році
- Збитки банків повністю не враховані через використання статутного капіталу
- Надходження ПІІ (операції) залишаються додатними у 2013 - 2016 роках
  - Імовірно, частково є наслідком обмежень на виведення капіталу з країни

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics

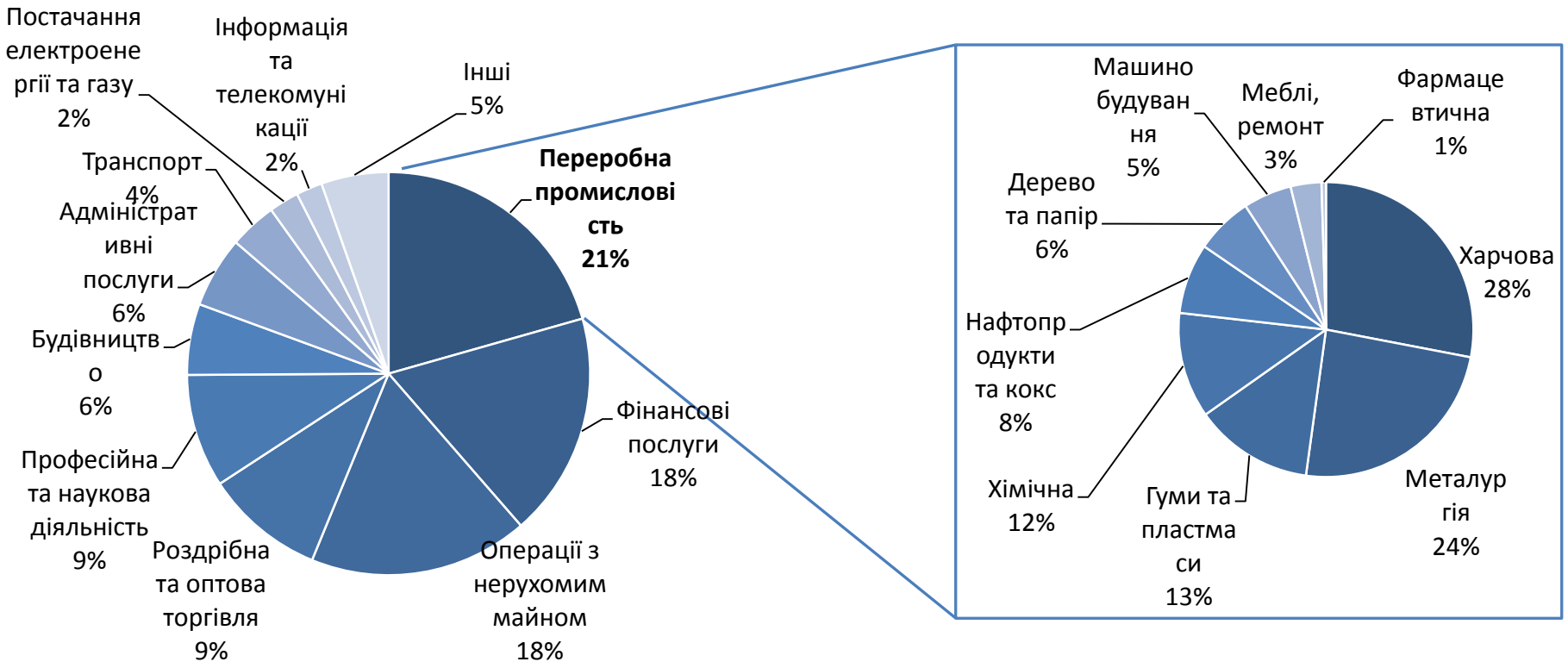
Додаток 3:
ПІІ з трьох основних країн за галузями економіки

Джерело: Держстат

Додаток 3:
ПІІ з трьох основних країн за галузями економіки

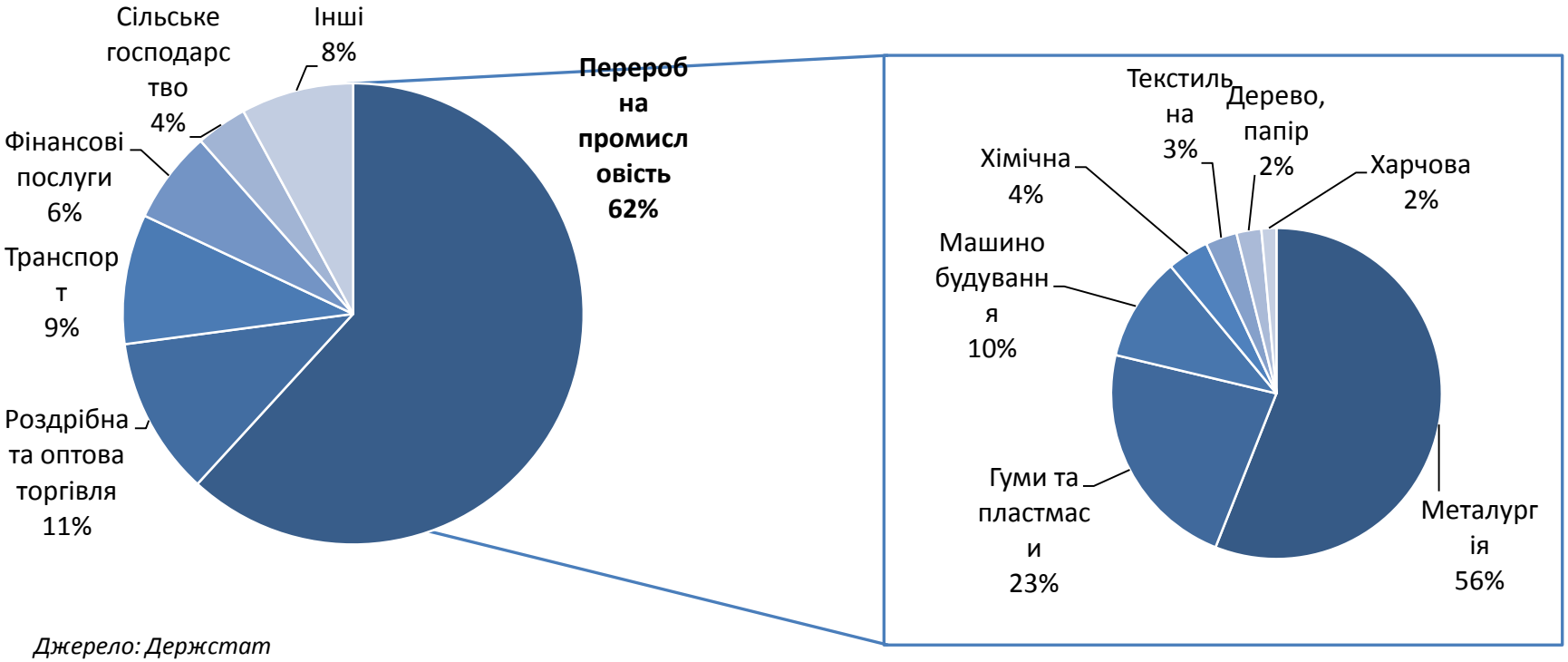
#2 ПІІ з Кіпру

Джерело: Держстат

Додаток 3:
ПІІ з трьох основних країн за галузями економіки

#3 ПІІ з Німеччини

Джерело: Держстат

Додаток 4:
Частка працівників на підприємствах із ПІІ

Кількість працівників підприємств із ПІІ, % від загалом у галузі у 2016 році

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics

Додаток 5:
Розмір підприємств із ПІІ: кількість працівників

Співвідношення кількості працівників/підприємство із ПІІ та працівників/підприємство без ПІІ у 2016 році

Джерело: власні розрахунки на основі даних Держстату

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© German Advisory Group / Berlin Economics